

СТАНОВИЩЕ

от проф. дин Ивона Георгиева Якимова – Икономически Университет -

за дисертационния докторски труд на **Магдалена Бичковска**

на тема: „**Дифузия на технологиите-знанията-уменията като резултат от директни чуждестранни инвестиции**”

за присъждането на научната степен „доктор на науките” по научно направление 3.8. Икономика, докторска програма”Световно стопанство и международни икономически отношения”

Становището е съставено въз основа на Заповед № 696 от 19.09. 2019 година на Свободен университет „Черноризец Храбър” и отразява личното мнение на проф. дин Ивона Г. Якимова, избрана за член на научното жури, съгласно посочената заповед.

Оценката ми е формирана на базата на подробното и внимателно запознаване със съдържанието както на реферата, така и на докторския труд, представени съответно на български и английски език. Посочвам този факт поради обстоятелството, че за съжаление българският текст на реферата не отразява достатъчно пълно достойнствата на труда, съдържа много технически и стилни грешки и донякъде би могъл да създаде невярна представа за възможностите на докторанта, ако мнението се формира единствено на неговото съдържание.

Избраният от авторката проблем е значим и особено актуален за съвременното ни и той засяга развитието на един регион – страните от Централна и Източна Европа, който през последното десетилетие показва силна икономическа динамика, насочена към догонването на страните от Западна Европа или старите членки на ЕС и все по-ефективно интегриране към европейските и глобалните икономически процеси. Поради оскъдните природни и финансови ресурси, тези държави са силно зависими в осъществяването на икономическите си цели от притока на чужд капитал и особено от преките чуждестранни инвестиции, чиито носител са съвременните ТНК от развитите пазарни икономики. Независимо, че като феномен ТНК оформят своето глобално икономическо присъствие през 50-те години на XX век, в рамките на отделните десетилетия най-крупните частни компании фокусират върху различни видове дейности, търсейки все по-ефективни инструменти за влияние на икономиките, в рамките на

които установяват своите филиали. Така ако в началото на транснационализацията си компаниите акцентират върху използването на повечини ресурси и икономизиране на производството в страните-домакини, впоследствие цел на ТНК става транснационализацията на финансовата дейност, на услугите, а в последните десетилетия на трансфера на технологиите, знанията и уменията. В този смисъл изборът на научен проблем показва добра ориентация на докторанта и усет към изследването на най-новите и слабо изучени тенденции в икономическата теория и практика.

В структурно отношение изследователският труд е разработен в обем от 273 страници, увод, 4 глави и заключение, библиографска справка от 198 източници на английски, руски и полски език и илюстративен материал, включващ 59 таблици, 96 фигури и 8 карти. В логичен план формулираните заглавия на четирите глави съблюдават един от основните аналитични принципи – от общото към частното и от теорията към практиката. Коректно са изведени предмета и субекта на научното изследване, формулирани са 6 научно-изследователски задачи и е посочена основната теза, а именно, че: „Недостатъчната акумулативност /технологии, знания, умения/ на фирмите от по-слабо развитите страни е предпоставка за търсенето на нови външни източници на преки чуждестранни инвестиции.” Авторката конкретизира тезата чрез диференцирането ѝ на две подтези – 1. Внедряването на нов продукт влияе позитивно върху икономическите резултати на фирмата, 2. Модернизацията на технологиите влияе положително върху дейността на фирмата и нейната рентабилност.

В глава първа, озаглавена „Избрани теоретични проблеми на ДЧИ и тяхната роля в процеса на създаването на дифузия на технологиите” авторката показва богата информираност и солидна теоретична подготовка при интерпретацията на ключовите концепции и основните теории, свързани с преките инвестиции и дейността на ТНК. Цитират се идеи на най-големите авторитети в тази научна област – Данинг, Вернон, Познер, Уйлямсън, Касон и др., като теориите им са систематизирани и представени в обобщен табличен вид.

Глава втора “Преки чуждестранни /пътни/ инвестиции в световната икономика” прави подробен географски /глобален и регионален/ и времеви преглед на основните тенденции в динамиката на инвестиционните

потоци, като акцентът пада върху спецификата на чуждите преки инвестиции в страните от Централна и Източна Европа. Авторката анализира подробно общата и специфична за Централна и Източна Европа системи от критерии относно привлекателността на страните-домакини, подчертавайки, че общата включва 7, докато специфичната 21 критерии, по които се оценява страната-домакин като атрактивна инвестиционна локация. В сравнителен план Полша се оказва една от най-привлекателните държави в региона, която се нарежда на второ място след Унгария по брой на филиали на чуждестранни компании – от общо 1623 ТНК, които инвестират в 15 държави в региона, Унгария е привлякла 365 филиала, а Полша – 151 филиала. Прави се извода, че отрасловата характеристика на чуждестранните филиали в Полша е свързана в по-голяма степен с традиционните и трудоемки отрасли, отколкото с високотехнологичните и наукоемки сектори в икономиката.

Третата и четвърта глава фокусират анализа върху инвестиционната дейност на ТНК в полската икономика, търсейки доказателства за наличие на процеси, макар и начални на осъществен трансфер на технологии, знания и умения към местните компании. Изводите, които са формулирани след всяка една от главите са основават както на подробен статистически материал, така и на резултатите, получени от проведено собствено анкетно проучване на докторантката с помощта на статистически и иконометрични модели. В проучването участват с коректно попълнени анкети 96 фирми при 290 броя изпратени анкети, или представителността на извадката е около 33%. Основно изучени са такива аспекти на дифузията при трансфера на технологии, знания и умения като: осъщественото сътрудничество между чужди и местни форми, извършване на научно-изследователски и развойни дейности и инициране на разпространение на технологии, знание и умения. Получените резултати от изследването сочат, че на настоящия етап най-съществените цели, които чуждестранните филиали на ТНК постигат са: повишаване на конкурентните предимства и увеличаване на пазарния дял – 4.47 от 6.00, получени икономически ползи от специализацията – 3.88 от 6.00 и намаляването на пазарния риск – 3.87 от 6.00. Трансферът на технологии и знания е в началния си стадий, поради недостатъчна технологична и научна нагласа на полската икономика и частния сектор в частност. Този извод дава основание да се използва по-коректния термин трансфер, а не дифузия, тъй като дифузията предполага взаимното проникване между двете страни, а в момента в Полша се

наблюдава по-скоро процес на търсенето на едностранно позитивно влияние на едната страна /чуждестранните филиали и техните инвестиции/ в полза на другата /местните полски фирми/.

Списъкът на представените публикации на авторката по темата показва, че Магдалена Бичковска е сериозен изследовател с трайни и дълговременни научни интереси по избраната тема, тъй като първите ѝ публикации датират от 2006 година, а в рамките до 2019 година тя има 9 участия в монографии и научни студии, 73 научни статии, участие в три научни проекти и 19 цитирания от други автори, работещи по същата проблематика. Посочените научни доказателства са свидетелство за многогодишни, упорити и активни усилия на докторанта да изследва и активно публикува на полски и английски език, както и да разширява непрекъснато избраната от нея научна сфера с нови страни и аспекти на развитието ѝ.

Научните ѝ приноси се свеждат до обогатяване на съществуващото знание за дейността на ТНК в конкретните условия на полската икономическа практика и до приложение на научните постижения, свързани с изследването на научната и технологична политика на ТНК в конкретната пазарна среда на полската икономика.

Възникват два въпроса, чиито отговори не получават категорично потвърждение в дисертационния труд. 1. Каква е оценката на автора за провежданата научно-техническа политика от полските правителства и дали тя се оказва достатъчно ефективна за провежданата дифузия на технологии, знания и умения с филиалите на чуждестранните ТНК? 2. Настоящата международно утвърдена методология на статистическите измервания дава ли възможност за оценката на технологичния и научен потенциал /или т.н. невидими активи/ на ТНК?

В заключение потвърждавам крайната си положителна оценка за докторския труд на Магдалена Бичковска и декларирам, че като член на научното жюри ще гласувам за присъждането ѝ на научната степен „доктор на науките”.

гр. Варна

Подпис:

05.10. 2019 година

/проф. дин И. Г. Якимова/

